

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

**گزارشی از پژوهش
بررسی میزان آشنایی جوانان و نوجوانان دانش آموز
با زندگی حضرت علی (ع)**

حسن کشور دوست
(کارشناس آموزش و پرورش)

مقدمه

یکی از اهداف انقلاب اسلامی، اجرای احکام اسلامی و الگوپذیری از سیره ائمه معصومین علیهم‌السلام و عمل به آن در زندگی فردی و اجتماعی است. انقلاب اسلامی تداوم راه انبیاء و ائمه علیهم‌السلام است و بر همین اساس، امام خمینی رهبر فقید انقلاب، با تکیه بر سیره آن بزرگواران، نظام حکومتی جمهوری اسلامی را تشکیل داده است.

اکنون پس از گذشت بیست سال از عمر انقلاب، آن‌چنان که باید، اهداف آن بر آورده نشده است؛ به ویژه، در بعد فرهنگی و دینی، با وجود تلاش‌های فراوان در جهت آشنا کردن مردم با الگوهای مذهبی و فرهنگی، اقدامی اساسی صورت نگرفته است و این نارسایی در بخش آموزشی، به ویژه برای نسل جوان، آشکار است.

بر همین اساس، تلاش برای آشنایی این قشر از جامعه با الگوهای مذهبی و فرهنگی، مانند ائمه معصومین علیهم‌السلام و به ویژه حضرت علی علیه‌السلام، که جایگاه خاصی به عنوان اولین امام در میان نسل جوان دارد، کاری است که می‌تواند بخشی از این خلأ را جبران کند.

به میمنت سال امام علی علیه‌السلام، انجام فعالیت‌های گسترده و همه جانبه درباره زندگی و شخصیت آن حضرت صورت گرفته است و به نظر می‌رسد یکی از فعالیت‌های اساسی در این راستا، انجام تحقیق و پژوهش درباره میزان اطلاعات نوجوانان و جوانان، میزان نیاز آنان در سنین مختلف به ابعاد گوناگون زندگی آن حضرت و راه‌های تحقق سیره عملی آن حضرت در جامعه باشد.

به همین دلیل، در تحقیق حاضر تلاش شده است در حدّ توان، قدم‌های اولیه در این جهت برداشته شود؛ به این امید که با این اقدام، گامی در راستای گسترش معارف علوی برداشته شود. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مدارس راهنمایی و دبیرستان

منطقه ۱۳ آموزش و پرورش تهران را در بر می‌گیرد. تعداد دانش‌آموزان راهنمایی و دبیرستان این منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول تعداد دانش‌آموزان مدارس دولتی منطقه ۱۳ آموزش و پرورش
شهر تهران - سال تحصیلی ۷۹ - ۱۳۷۸

مقطع	جنسیت	دختر	پسر	جمع
راهنمایی		۶۹۰۴	۶۱۱۵	۱۳۰۱۹
دبیرستان		۸۳۱۶	۷۴۱۸	۱۵۷۳۴
جمع		۱۵۲۲۰	۱۳۵۳۳	۲۸۷۵۳

نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

نمونه آماری این پژوهش، تعداد ۴۷۰ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر مقاطع راهنمایی و دبیرستان منطقه ۱۳ آموزش و پرورش تهران است که به صورت نمونه‌گیری «تصادفی خوشه‌ای» انتخاب شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

ابزار جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش، پرسشنامه بوده است که توسط پژوهشگران تهیه و در حضور آنان، جهت تکمیل، در اختیار پرسش‌شوندگان قرار گرفته است.

روش‌های آماری

در این تحقیق، از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است (نظیر جدول فراوانی) و از درصدگیری و آزمون «خی دو»، جهت تحلیل روابط بین متغیرهای مختلف استفاده شده است.

نتایج

دانش‌آموزان به چه میزان با زندگانی حضرت علی علیه السلام آشنایی دارند؟

برای پاسخ به این سؤال، چهار سؤال به ترتیب زیر از دانش‌آموزان پرسیده شده است:
سؤال ۱. چه کتاب‌هایی درباره حضرت علی علیه السلام خوانده‌اید؟ مشخصات (نام کتاب و نویسنده) را بنویسید؟

در پاسخ به این سؤال، ۸/۸۲ درصد دانش‌آموزان اظهار داشتند که هیچ کتابی درباره حضرت علی علیه السلام مطالعه نکرده‌اند و تنها ۲/۱۷ درصد دانش‌آموزان یک کتاب و یا بیش‌تر مطالعه کرده‌اند. - دانش‌آموزان دبیرستان ۹/۲۰ درصد و دانش‌آموزان راهنمایی ۶/۱۳ درصد، یک کتاب یا بیش‌تر مطالعه کرده‌اند.

- دانش آموزان راهنمایی دخترانه از دانش آموزان راهنمایی پسرانه بیش تر کتاب مطالعه کرده اند.

- دانش آموزان پسر دبیرستانی، بیش تر از دانش آموزان دختر دبیرستان کتاب مطالعه کرده اند.

سؤال ۲. میزان آشنایی شما با ابعاد زندگانی حضرت علی علیه السلام چه مقدار است؟

در پاسخ به این سؤال، ۷/۷۵ درصد دانش آموزان اظهار کرده اند که با ابعاد زندگانی حضرت در حد کم و متوسط آشنایی دارند و تنها ۳/۲۴ درصد گفته اند که آشنایی آنان در حد زیاد و خیلی زیاد است.

سؤال ۳. میزان آشنایی شما با نهج البلاغه چه مقدار است؟

در پاسخ به این سؤال، ۵/۸۷ درصد دانش آموزان در حد کم و متوسط و ۵/۱۲ درصد آنان در حد زیاد و خیلی زیاد با نهج البلاغه آشنایی دارند.

سؤال ۴. میزان آشنایی شما با یاران حضرت، چه مقدار است؟

در پاسخ به سؤال، مشخص گردید که ۳/۸۸ درصد دانش آموزان در حد کم و متوسط و ۷/۱۱ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد با یاران حضرت آشنایی دارند.

با انجام مصاحبه مشخص گردید که اکثر دانش آموزان از یاران حضرت فقط نام «مالک اشتر» را می دانند و به ندرت با نام «عمار یاسر» و «سلمان فارسی» آشنایی دارند و اطلاعات دیگری ندارند.

بهترین کتاب های مورد مطالعه دانش آموزان در زمینه زندگانی حضرت علی علیه السلام کدام است؟

در پاسخ به این سؤال، ۱۴ درصد از دانش آموزان مشخصات بهترین کتاب مورد مطالعه خود را نوشته اند که در بیش تر موارد نام نویسنده ذکر نشده و فقط به نام کتاب اشاره شده است.

اسامی کتاب های معرفی شده از طرف دانش آموزان و فراوانی هر یک به شرح زیر است:

(زندگی نامه امام علی علیه السلام [بی نا] ۲۶ مورد)؛ (قضاوت های امام علی علیه السلام [بی نا] ۸ مورد)؛

(جاذبه و دافعه علی علیه السلام، استاد شهید مرتضی مطهری، ۶ مورد)؛ (کلمات قصار حضرت علی علیه السلام

[بی نا] ۵ مورد)؛ (علی علیه السلام تنهاست، دکتر علی شریعتی، ۴ مورد)؛ (ساقی کوثر [بی نا] ۳ مورد)؛

(منتهی الامال، مرحوم حاج شیخ عباس قمی، ۳ مورد)؛ (امام علی علیه السلام، [بی نا] ولی ذکر شده که

نویسنده مصری است، ۲ مورد)؛ (زندگی علی علیه السلام، دکتر شهیدی، ۲ مورد)؛ (ولایت علی علیه السلام

[بی نا] ۲ مورد)؛ (نخل علی علیه السلام [بی نا] ۱ مورد)؛ (زندگی علی علیه السلام، مراد حاصل، ۱ مورد)؛ (عشق و

نماز [بی نا] ۱ مورد)؛ (چهارده معصوم علیهم السلام [بی نا] ۱ مورد) و (پدر یتیمان [بی نا] ۱ مورد).

دانش آموزان با کدام یک از ابعاد زندگانی حضرت علی علیه السلام آشنایی بیش تری دارند؟

برای پاسخ به این سؤال، سه سؤال به ترتیب زیر از دانش آموزان پرسیده شده است:

سؤال ۱. با کدام یک از ابعاد زندگانی حضرت بیش تر آشنا هستید؟

در پاسخ به این سؤال، ۶/۴۴ درصد دانش آموزان با نحوه زندگی، ۱/۳۱ درصد آنان با

بیوگرافی، ۸/۱۲ درصد با احادیث و سخنان و ۵/۱۱ درصد با روش حکومتی ایشان آشنایی دارند.

سؤال ۲. تا چه حدّ با سخنان و گفته‌های حضرت آشنایی دارید؟
در پاسخ به این سؤال، ۸۲/۱ درصد دانش‌آموزان در حدّ کم و متوسط و ۱۷/۹ درصد در حدّ زیاد و بسیار زیاد با سخنان حضرت آشنایی دارند.

سؤال ۳. آشنایی شما با نحوه زندگی حضرت علی علیه السلام (خوراک، پوشاک، عبادت، رفتار با افراد جامعه و ...) چقدر است؟

از پاسخ‌های به دست آمده معلوم شد که ۶۷/۱ درصد دانش‌آموزان در حدّ کم و متوسط و ۳۲/۹ درصد در حدّ زیاد و بسیار زیاد با نحوه زندگی حضرت علی علیه السلام آشنایی دارند.

نوجوانان و جوانان و جامعه بیشتر نیازمند آگاهی با کدام یک از ابعاد زندگی حضرت علی علیه السلام هستند؟

برای پاسخ به این سؤال، سه سؤال به ترتیب زیر از دانش‌آموزان پرسیده شده است:

سؤال ۱. شما در کدام یک از ابعاد زندگی حضرت علی علیه السلام نیازمند به آشنایی و کسب اطلاع هستید؟
در پاسخ به این سؤال، ۳۹ درصد دانش‌آموزان خود را نیازمند به کسب اطلاع از نحوه زندگی، ۳۳/۸ درصد به سخنان، ۱۷/۴ درصد به روش حکومتی و ۹/۸ درصد به بیوگرافی آن حضرت می‌دانند.

سؤال ۲. آشنایی با کدام یک از ابعاد زندگانی امام علی علیه السلام مورد نیاز نوجوانان و جوانان است؟
در پاسخ به این سؤال ۴۸/۸ درصد دانش‌آموزان آشنایی با نحوه زندگانی حضرت، ۳۹/۷ درصد آشنایی با سخنان، ۸/۲ درصد آشنایی با روش حکومتی و ۳/۳ درصد، آشنایی با بیوگرافی حضرت را مورد نیاز نوجوانان و جوانان می‌دانند.

سؤال ۳. به نظر شما شناخت کدام یک از ابعاد زندگی حضرت علی علیه السلام بیش تر مورد نیاز جامعه است؟
در پاسخ به این سؤال، ۴۱/۷ درصد دانش‌آموزان معتقدند که جامعه به نحوه زندگی، ۳۲/۴ درصد به روش حکومتی، ۲۲/۶ درصد به سخنان و ۳/۳ درصد به بیوگرافی حضرت نیازمند است.

چقدر ضرورت دارد که ما با زندگانی حضرت علی علیه السلام آشنا شویم؟

در پاسخ به این سؤال، ۹۱/۲ درصد دانش‌آموزان در حدّ خیلی زیاد و زیاد آشنایی با زندگی حضرت را ضروری می‌دانند و تنها ۸/۸ درصد، در حدّ کم و متوسط آشنایی با زندگی حضرت را ضروری می‌دانند.

به نظر شما زندگی مردم ما تا چه اندازه به زندگانی حضرت علی علیه السلام نزدیک است؟
در پاسخ به این سؤال، ۸۴/۸ درصد دانش‌آموزان در حدّ کم و متوسط معتقد به نزدیکی نحوه زندگی ما به زندگی حضرت هستند و تنها ۱۵/۲ درصد آنان معتقدند که زندگی ما در حدّ زیاد و بسیار زیاد به زندگانی حضرت نزدیک است.

کدام یک از ویژگی‌های حضرت علی علیه السلام بیش تر مورد علاقه شماست؟

در پاسخ به این سؤال، به ترتیب ویژگی‌های «توجه به یتیمان» و «دفاع از مظلوم» ۳۵ درصد،

«عدالت» ۳۰/۵ درصد، «شجاعت و ظلم ستیزی» ۲۲/۳ درصد و «عبادت» ۱۲/۲ درصد مورد نظر و علاقه دانش‌آموزان بوده است.

به نظر دانش‌آموزان مطلوب‌ترین روش برای آشنا کردن نوجوانان و جوانان با زندگی حضرت علی علیه السلام کدام است و وظیفه مربیان و مسئولین جامعه چیست؟

برای پاسخ به این سؤال، دو سؤال مطرح شده است:

سؤال ۱. از کدام یک از روش‌های زیر جهت آشنا کردن نوجوانان و جوانان می‌توان استفاده کرد؟

در پاسخ به این سؤال، به ترتیب اولویت ۶۲/۷ درصد همه موارد، ۲۸/۷ درصد فیلم و سریال، ۵/۶ درصد محتوای کتاب‌های درسی و ۳ درصد کتاب و مجله مورد نظر دانش‌آموزان بوده است.

سؤال ۲. وظیفه مربیان و معلمان و مسئولین جامعه در زمینه آشنا کردن هر چه بیش‌تر

نوجوانان و جوانان با زندگی حضرت علی علیه السلام چیست؟

برای پاسخ به این سؤال دانش‌آموزان معتقدند ۳۵/۹ درصد تطبیق زندگی مسئولین با زندگی

حضرت علی علیه السلام، ۲۷/۸ درصد ساخت فیلم، ۲۷/۵ درصد اجرای حکومت عادلانه و توجه به

محروران و ۸/۸ درصد انتشار کتاب می‌تواند در آشنایی نوجوانان و جوانان با زندگی حضرت

علی علیه السلام مفید باشد.

پیشنهادها

۱. انجام مسابقات کتاب‌خوانی در مدارس به صورت جدی بی‌گیری شود.

۲. مربیان تربیتی مدارس، دانش‌آموزان را تشویق نمایند تا در مسابقه نهج‌البلاغه در سطح مدرسه شرکت نمایند.

۳. مسابقات نهج‌البلاغه در کلیه مقاطع برگزار شود.

۴. حداقل در سال، دو نوبت نمایشگاه کتاب در مدارس تشکیل شود و سعی شود یک نوبت

نمایشگاه مصادف با ولادت یکی از ائمه معصومین علیهم السلام به ویژه حضرت علی علیه السلام باشد.

۵. معلمان و دبیران محترم، دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنند و موضوعاتی را به عنوان مطالعه

و تحقیق به آنان بدهند.

۶. آموزگاران و دبیران محترم به منظور آشنایی بیش‌تر با ائمه معصومین علیهم السلام، به ویژه

حضرت علی علیه السلام، برخی از موضوعات انشاء را به عناوین جالب و جذاب پیرامون این

بزرگواران اختصاص دهند.

۷. همکاران گرامی خود را ملزم بدانند در هفته فقط یک کتاب در موضوع تدریس خود یا

سایر موضوعات به همراه خود به کلاس آورده و به دانش‌آموزان معرفی کنند.

۸. دبیران هنر و مربیان محترم تربیتی دانش‌آموزان را تشویق به تشکیل گروه تأثر نمایند.

۹. نویسندگان به تألیف کتاب‌های مناسب، به زبان ساده در این مورد پردازند.

۱۰. فیلم‌هایی که درباره پیامبران و امامان ساخته شده است تهیه و در مناسبت‌های مختلف در مدارس نمایش داده شود.
۱۱. کارگردانان متعهد، ابعاد مختلف زندگی ائمه معصومین علیهم‌السلام به ویژه حضرت علی علیه‌السلام را به تصویر بکشند.
۱۲. جشنواره فیلم، ویژه فیلم‌های مربوط به پیامبران و ائمه معصومین علیهم‌السلام و یاران با وفای آنان توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برنامه‌ریزی و اجرا شود.
۱۳. سازمان تألیف کتب درسی به این امر عنایت بیشتری داشته باشد.
۱۴. مربیان تربیتی و معلمان مدرسه، برای آشنا کردن دانش‌آموزان با زندگی معصومین اهتمام بیشتری نمایند.
۱۵. مربیان با دعوت و راهنمایی والدین، آنان را در آموزش‌های دینی کودکان در منزل یاری نمایند.
۱۶. مسئولین به زندگانی ساده امام علی علیه‌السلام و الگوگیری از آن توجه نمایند.
۱۷. با توجه به انتظارات و توقعاتی که از سازمان تبلیغات اسلامی می‌رود، در این امر مهم نقش پررنگی داشته باشد.
۱۸. نهادها و مؤسسات فرهنگی که در رابطه با ائمه معصومین علیهم‌السلام به ویژه حضرت علی علیه‌السلام فعالیت می‌کنند، مورد حمایت قرار گیرند.
۱۹. صدا و سیما با وجود حداقل پنج شبکه و نزدیک به پخش بیش از یکصد ساعت برنامه در طول ۲۴ ساعت، اقدام به تهیه برنامه‌هایی از زندگانی حضرت علی علیه‌السلام نماید.
۲۰. شبکه رادیویی تأسیس شود تا مردم را با زندگانی ائمه معصومین علیهم‌السلام بیش‌تر آشنا نماید.
۲۱. ائمه محترم جمعه و جماعات، با بیان بخش‌هایی از زندگانی ائمه علیهم‌السلام کتاب‌های مفیدی که در این زمینه نوشته شده است را به مردم معرفی نمایند.
۲۲. در هیأت‌ها و تکایا، در کنار بیان ذکر مصائب آل محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، به بیان بخش‌های دیگر زندگانی این بزرگواران هم پرداخته شود.
۲۳. با توجه به اینکه ۹۱/۲ درصد نوجوانان و جوانان، آشنایی با زندگی حضرت امیر علیه‌السلام را ضروری می‌دانند و بیش‌تر آنان علاقمند به تشکیل حکومت بر مبنای سیره آن حضرت هستند، مسئولین محترم نظام بدانند که مناسب‌ترین شرایط برای اجرای منویات آن حضرت، نزدیک کردن حکومت و روش زندگی مسئولین به سیره علی علیه‌السلام در زندگی و تشکیل حکومت است.